

Чи врятує доктор Проктор Різдво?

Доктор Проктор, Ліса та Булле знову знами! Цього разу – у неймовірній різдвяній пригоді від одного з найкращих авторів дитячих книжок у Норвегії – Ю Несбе. Іне йдеться тут про абищо, а про порятунок Різдва! Чи може доктор Проктор врятувати Різдво? Новина падає як сніг на голову: пан Тране купив у короля Різдва, і мільйони дітей у всьому світі ризикують залишитися без різдвяних подарунків. З усіх телевізорів лине: "ПАН ТРАНЕ ІНФОРМУЄ, ЩО З ЦІЄЇ МИТІ СВЯТКУВАТИ РІЗДРО ЗАБОРОНЕНО ВСІМ, ХТО НЕ ПРИДБАЄ ПОДАРУНКІВ В ОДНОМУ З УНІБЕРМАГІВ ПАНА ТРАНЕ ЦА СУМУ НЕ МЕНШЕ ДЕСЯТИ ТИСЯЧ КРОН". Звичайно, такне має бути! Булле, Ліса та доктор Проктор кличуть на поміч самого різдвяного гнома, який зовсім нетакий милий і добрий, як усі думають.

ЮНЕСКО

Чи
врятує
доктор
ПРОКТОР
Різдво?

Чи
врятує
доктор
ПРОКТОР
Різдво?

Jo Nesbø. KAN DOKTOR PROKTOR REDDE JULA?
Illustrated by Per Dybvig
Copyright © Jo Nesbø 2016
Illustrations copyright © Per Dybvig 2016
Published by agreement with Salomonsson Agency

This translation has been published with
the financial support of NORLA.
Переклад виданий за фінансової
підтримки організації NORLA.

Ю НЕСБЕ

Чи
врятує
доктор
ПРОКТОР
Різдво?

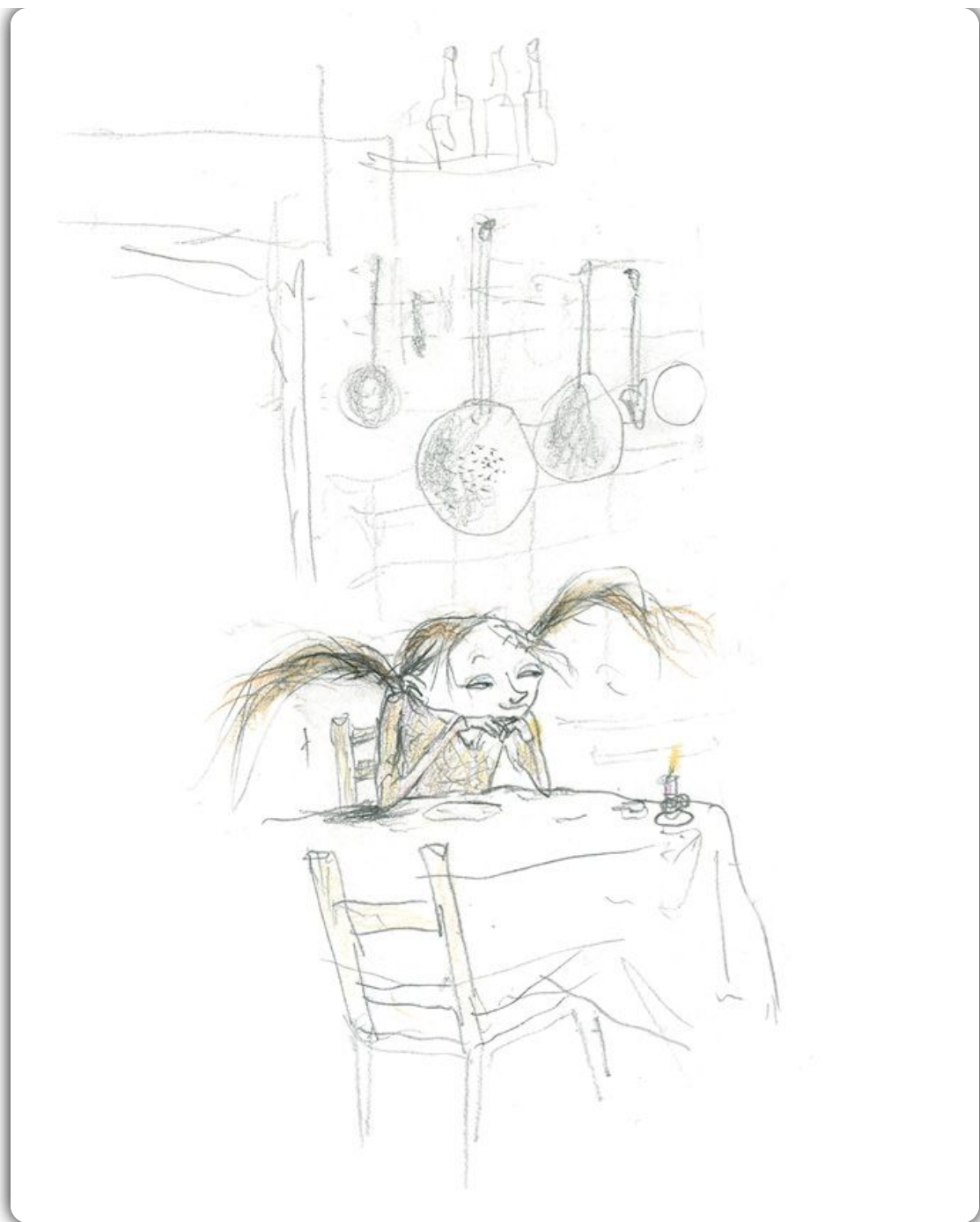
П'ять днів до Святвечора

Ця історія почалася у передвечір'я останньої неділі Адвенту.

Сніг товстим шаром вкрив Норвегію, особливо Осло, особливо особливо Гарматну вулицю, й особливо особливо особливо похилену синю хатку в самому кінці вулиці, хтось із мешканців якої скоро муситиме взятися за лопату й прочистити хоча б доріжку від ганку мимо грушевого дерева до хвіртки. Чи там ніхто не живе? Але ні, від хвіртки до ганку тяглася низка слідів, як малих, так і великих, за замерзлими вікнами горіли свічки, а з димаря піднімався дим.

У кухні біля стола сиділа сусідська дівчинка Ліса. Вона мрійливо дивилася перед собою і слухала Жульєтт, усміхнену даму, яка помішувала щось у каструлі й розповідала романтичну історію про двох закоханих, які спершу загубили одне одного, а потім знову знайшлися перед Святвечором.

— Як я люблю романтичні історії!.. — зітхнула Ліса. — Особливо якщо посередині вони трішки сумні. І трішки страшні.

Жульєтт Маргарин засміялася і долила ще трохи молока в каструлю.
— Це тому, мадемуазель Лісо, що сидиш ти тут, у теплі й затишку,
а не серед страшних невидимих потвор, які вибираються у світ перед
Різдвом.

Тієї самої миті гучно рипнули двері в коридорі, й до кухні увірвався холодний вітер. Ліса й Жульєтт перезирнулися. У коридор хтось зайшов. Чи щось. Дерев'яна підлога застогнала від кроків.

— Хто... хто там? — спитала Жульєтт з тремтінням у голосі.

Відповіді не було.

— Хто... — Жульєтт хотіла повторити запитання, але наполохано затулила рота рукою.

У дверях постало дещо страшне.

Купа дров. Величезний оберемок нарубаних березових полін висів на висоті двадцять сантиметрів над підлогою.

— О ні! Летюча купа дров! — зойкнула Жульєтт. — Чого тобі треба від нас, невинних беззахисних жінок?

— Їсти! — відповіли дрова.

— Мон Дьє! — простогнала Жульєтт. Вона ж була француженкою, а «Мон Дьє», здається, французькою означає «Боже мій». — Ти збираєшся з'їсти нас обох, чи тобі вистачить однієї тої малої? Якщо хочеш, можеш з'їсти весь будинок, або...

— Їсти рисову кашу! — сказали дрова.

— То сідайте тут, біля груби, — Жульєтт повернулася до каstrулі.

Купа дров підлетіла до груби й з гуркотом впала в кошик для дров, а на її місці постав незвичайно маленький хлопчик. Він мав малесенький кирпатий носик і найменші веснянки, які ви коли-небудь бачили. Він струсив сніг зі свого светра й заходився вибирати березові тріски з вогненно-рудої шевелюри.

— Ти голодний, Булле? — спитала Ліса.

— Голодний? — перепитав малий і вітер носа рукавом светра. — Дозволь, я поясню...

— О ні... — простогнала Ліса.

— Коли я вирушив у цю полярну експедицію, ризикуючи своїм життям, моєю єдиною метою було, — хлопчик підняв неймовірно

маленький вказівний пальчик, — врятувати жінок і дітей... найперше, звичайно, жінок... від голоду й холоду. Лише з найпростішими інструментами, без будь-яких засобів зв'язку й навігації я сам-самісінький мусив пробиватися через снігове пекло, яке кожної миті могло мене поглинути. Але я не здавався. Адже я Булле, а Булле ніколи не здається, Булле...

— Булле дійшов до гаража й приніс дров, — Ліса показала рукою у бік вікна, за яким місяць освітлював дерев'яний сарай біля хвіртки.

— Саме так, — підтвердив хлопчик. — І зголоднілий виснажений Булле трохи розчарований тим, що жінки й діти — найперше жінки — заради яких він ризикував своїм молодим життям, не доклали трохи більше зусиль для приготування... — Булле закотив очі й сповз на підлогу, — ...рисової каші.

— Булле, тебе не було всього п'ять хвилин!

— І вже за п'ять хвилин будемо їсти! — весело мовила Жульєтт. — Особливо якщо ти підведешся і приготуєш стіл, Булле.

Рудий підхопився, заскочив на стільницю, відчинив шафку й узяв тарілки.

Під підлогою щось загуркотіло.

— Що це було? — вигукнула Ліса.

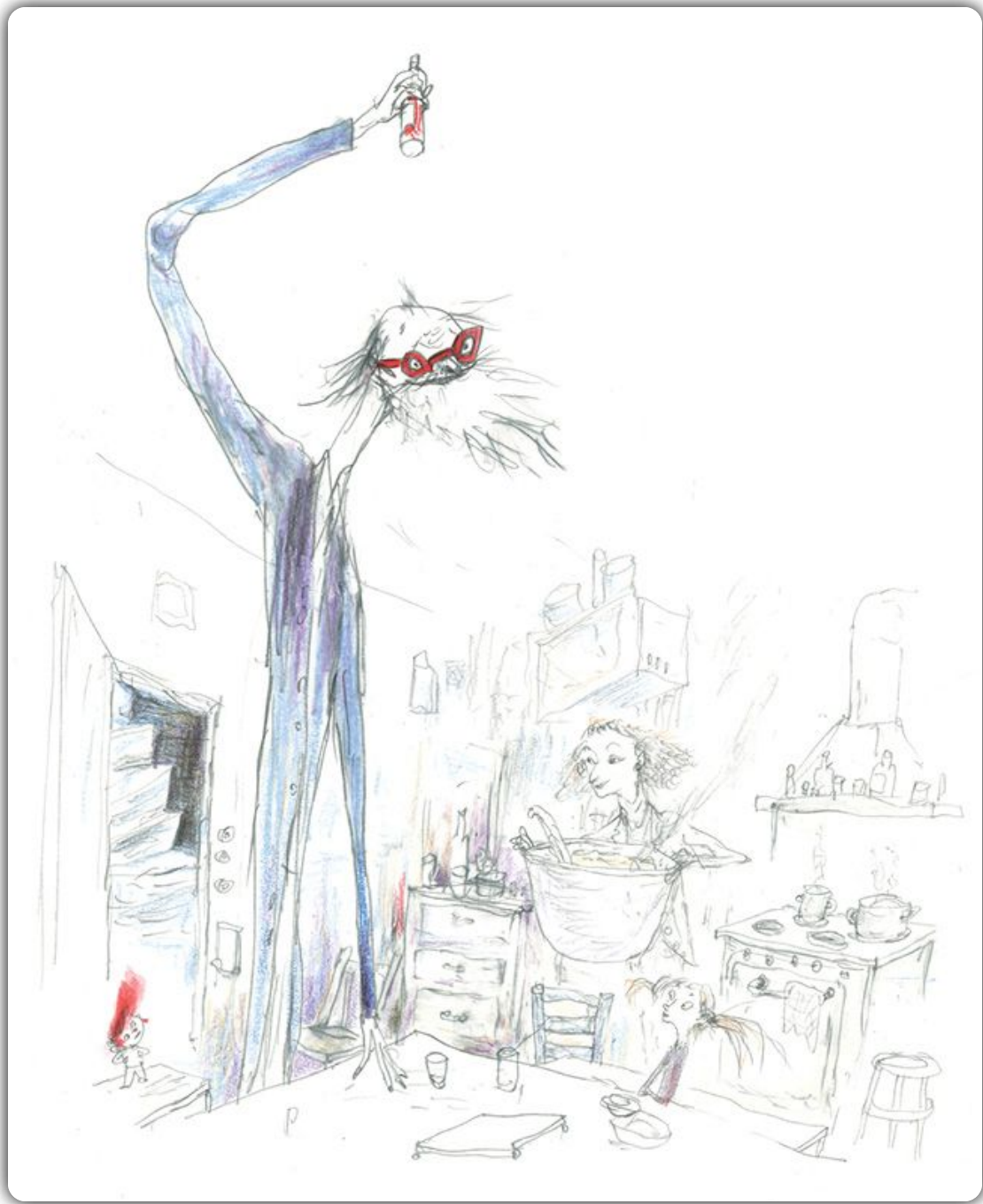
— Ой, мабуть, Віктор знову щось винайшов.

Почулося гупання ніг по сходах з підвалу, й через хвилину до кухні вбіг дуже високий і дуже худий чоловік з довгим скуйовдженим волоссям, ріденькою борідкою навколо широкої усмішки, у синьому винахідницькому халаті й окулярах, які, якщо придивитися, виявлялися плавальними.

— Кохана! Друзі мої! — вигукнув чоловік і голосно чмокнув Жульєтт у щоку. — Еврика!

— Це означає «знайшов», — шепнула Ліса на вухо Булле, який саме видряпався на дерев'яну лаву поряд з нею.

— Булле знає, мій маленький друже, — поблажливо відказав рудий. — Що ви винайшли, професоре?

— Послухайте, друзі! Я покращив Распине часомило. Тепер для подорожей у часі й просторі не потрібна спеціальна ванна часу! — професор підняв флакончик від шампуню з полунично-червоною

рідиною. — Вливаєте часомило в будь-яку ванну, відро чи басейн, мішаєте, щоб з'явилася піна. Потім просто занурюєтеся, думаєте про якесь далеке місце і якусь дату, а коли підводитеся — оп! — ви вже там!

— Мон амур, ти геній! — Жульєтт так міцно обняла доктора Проктора, що той аж почервонів.

— Вам виплатять Нобелівську премію! — Булле став ногами на лаву. — Зможете продавати часомило по всьому світу й розбагатієте!

— На жаль, навряд чи це станеться, — доктор Проктор усміхнувся. — Часомила залишилося зовсім трохи. А формула загинула разом з Распою, тож зробити ще часомила не вийде.

— Зате ми можемо зробити ще каші! — Жульєтт поставила каструлю на середину стола. — Налітайте! Побачимо, чи вдасться нам її спорожнити!

Усі присутні взялися поглинати рисову кашу з молоком і медом. Лісі та Булле лише одна страва подобалася більше, ніж рисова каша Жульєтт. І був це, звичайно, карамельний пудинг доктора Проктора. А Булле взагалі любив усе з карамельним смаком, тому тепер завжди носив у кишені пляшечку карамельного соусу. Його мати була не найкращим кухарем, тож під час вечері Булле відвертав її увагу (наприклад, вигукував: «Дивися, семиногий павук!») і швиденько наливав на страву трохи карамельного соусу. Хоча варто визнати, що рибні палички з карамельним соусом доволі дивні на смак, а гороховий суп — іще дивніший.

Але зараз вони сиділи в кухні Жульєтт і доктора Проктора. Їли кашу, аж за вухами ляцало, а Жульєтт Маргарин розповідала, як Різдво святкували у її багатій родині у Франції, у великому холодному замку. На вечерю там їли качку, за столом прислужувало чимало лакеїв та служок, але не було ні друзів, ні родичів.

— А в нас навпаки, — доктор Проктор підвівся, щоб увімкнути радіо. — Мої батьки мали невеличкий теплий будиночок, не було в нас жодного слуги, зате на Святвечір приїжджала купа родичів. І так багато, що ледве всі вміщалися, — професор знайшов на приймачі «Концерт на замовлення», куди люди присилали побажання для друзів, знайомих, кузенів, коханих, однокласників і колег з роботи й просили поставити ту чи ту пісню. — У моїй сім'ї всі були винахідниками, тож один поперед одного розповідали, що ж новеньке вони винайшли. Частувалися ми винаходами моїх мами й бабусі, дарували одне одному теж свої винаходи.

— Які, наприклад? — спитав Булле між двома ложками молочної рисової каші.

— О, скажімо, м'язисті рукавиці, у яких можна було легко відгорнути тонни снігу й не втомитися. Або санки, які ніколи не переверталися. Але найчастіше — всякі штуки, які вибухали в найкумедніший спосіб. А якось тітонька Інга винайшла коробку цукерок, у якій кожна цукерка починала розмовляти, як тільки коробку відкривали. Кожна кричала, що вона найсмачніша, а потім всі хором заводили: «Візьми мене! Візьми мене!»

— Нічого собі! — здивувався Булле. — А різдвяний гном до вас приходив?

Професор якусь мить дивився кудись удалину, потім відповів:

— Зазвичай тато казав, що має вийти допомогти різдвяному гному, а через кілька хвилин заходив сам гном, роздавав подарунки, бурмотів, що має багато справ і обмаль часу й зникав так само швидко, як з'являвся.

— Мій тато робить так само, — кивнула Ліса. — Але я впізнаю його черевики.

— А ти, Вікторе? — спитала Жульєтт. — Ти теж знав, що то не різдвяний гном, а твій тато?

— Ні, — мотнув головою доктор Проктор, дивлячись у вікно. — Тато завжди повертався дуже пізно. Допомогати різдвяному гномові нелегко...

— Ха-ха, — саркастично озвався Булле.

— Хай як, а ваш Святвечір був веселіший, ніж у мене вдома, — озвалася Ліса. — У нашій сім'ї визнають тільки практичні подарунки. Новий шкільний рюкзак, гроші на оплату занять в оркестрі й усе таке... Тато стежить, щоб ми ненароком не зачепили ялинки, мама збирає пакувальний папір і прасує, щоб можна було використати наступного року. А ще записує, хто що подарував, щоб на наступне Різдво подарувати щось приблизно в таку ж ціну.

— Яка ґрунтовна мама... — мовив доктор Проктор.
Ліса засміялася.

— Торік я отримала маленький подаруночок, загорнутий у звичайний папір із зошита, навіть пописаний. На картці було виведено: «Від різдвяного гнома». То була снігова куля, така, знаєте, скляна, якщо її потрусити, у ній падатиме сніг.

— Звичайно, я знаю, — кивнув професор. — Снігові кулі винайшов мій прапрадід.

— Мама була дуже роздратована, бо не знала, кому готувати подарунок у відповідь! А я не стала їй казати, що знаю тільки одну людину, яка могла так запакувати подарунок.

Жульєтт і Ліса глянули на руденького коротуна. Той, схоже, і не слухав — він захоплено вдавав, що грає соло на трубі під мелодію «Тихої ночі», яка саме лунала з приймача.

— Він признався, що то від нього? — спитав доктор Проктор.

Ліса похитала головою.

Професор почухав бороду.

— У такому разі не можна відкидати, що та куля була від гнома.

— Та ну! — вигукнула Ліса. — Від гнома? Того самого різдвяного гнома? Мені ж уже не два роки!

— То ти не віриш у різдвяного гнома?

— Ні! А ви?

— Ні-і-і-і, — протягнув доктор Проктор. — Я не вірю у різдвяного гнома. Я знаю.

Жульєтт голосно кашлянула.

— Знаєте що? — спитала Ліса.

— Я... ну... я знаю... — доктор Проктор глянув на кохану, яка усім виглядом намагалася його застерегти. — Я скажу так: знаю, що останнім часом усе менше людей вірять у різдвяного гнома. Він якось загубився за розпродажами й подарунками. Зараз люди більше вірять у святкові пропозиції від універмагу пана Тране, ніж у гнома. З кожним

Різдвом пан Тране стає багатшим, а різдвяний гном з його простими подарунками вже нікому не потрібен.

— Ви кажете так, ніби різдвяний гном насправді існує, — засміялася Ліса.

— Я... — почав професор, але Жульєтт ще голосніше кашлянула й повернулася до Булле.

— Булле, розкажи нам, як святкують Різдво в твоїй сім'ї.

Від Булле почулися дивні звуки, поки він нарешті зумів проковтнути кашу й заговорив:

— Це завжди залежало від того, чи мала мама в цей час кавалера. Якщо мала, то ми з сестрою ішли до дідуся, поки він був живий. І він нам читав.

— З Різдвяного Євангелія?

— Ні, — Булле поклав собі ще рисової каші. — З «Тварин, яких ви не хочете зустріти».

— Гм... Мабуть, це було цікаво...

— Дуже, — відповів Булле з набитим ротом. — От ви знаєте, чому в Нью-Йорку почали на перших поверхах робити магазини, а квартири влаштовувати на вищих?

Усі мовчки подивилися на нього.

— Вампірожирафи, — поважно мовив малий.

— Та невже? — Жульєтт схилилася через стіл до нього. — Розкажи!

— Та тут нема чого розказувати, — знизав плечима Булле. — Просто вампірожирафи, зі страшними зубами, якими вони кусають людей і смокчуть кров і пиво, отак... — з гидким сьорбанням Булле втягнув з ложки рисову кашу й проковтнув.

— Фу! — здригнулася Ліса.

— На щастя, вони виходять лише вночі, — вів далі Булле. — Ходять на своїх довгих тонких ногах темними вулицями міста.

Вампірожирафи такі високі, а ноги в них такі тонкі, що більшість

водіїв просто проїжджає під ними й навіть не помічає.

А вампірожирафи не звертають уваги на машини, бо шукають крові й пива. Ось чому добре, що в них такі довгі шиї. Добре для них, не для нас. Бо з такими ногами й шиями вони легко дістають до третього поверху. І якщо хтось любить спати з відчиненим вікном... — Булле махнув ложкою так, що рисова каша полетіла в різні боки, — то йому не варто мати спальню або холодильник нижче четвертого поверху.

— Мон Дьє! — здригнулася Жульєтт. Тим часом доктор Проктор лише посміхнувся.

— Але ще гірше жителям Північних Терроторій в Австралії — найстрашнішого й найвіддаленішого місця на планеті, — мовив Булле й заплющив очі.

— Булле! — вигукнула Ліса.

Жульєтт глянула на неї і легенько підняла брову.

— Та він же вигадує! — застогнала дівчинка.

— То й що? — Жульєтт знизала плечима. — Розповідай далі, мон амі.

— Там живуть летючі собаки, — Булле розставив руки, — пси з кажанячими крилами. З настанням темряви вилітають зі своїх ям цілими зграями, аж небо затуляють. Сто років тому вони почали переселятися ближче до ферм і міст, і мій дід казав, що летючі пси стали найстрашнішими тваринами з тих часів, як слони цеце витоптали Африку.

Жульєтт вражено затулила рота долонею:

— О ні... І ті летючі пси смоктали людську кров?

— Кров? — здивувався Булле. — Навіщо їм у дідька кров? Це ж пси! Вони хезали!

— Ем... Хезали? — перепитала Жульєтт і повернулася до професора: — Що це значить? Як це французькою, Вікторе?

— Я тобі потім поясню, кохана.

— Вони просто хезали згори, — Булле поклав собі на голову обидві руки. — Людям на волосся, на капелюхи, на лисини, на сади й дахи, на тераси й басейни. А ті ж собаки не мали господарів, які ходили б з целофановими торбинками й прибирали за ними. У деяких місцях завали після летючих собак сягали метра. Товстий в'язкий коричневий шар, уявляєте? Люди ковзали, падали, провалювалися і навіть іноді тонули. А сморід!.. Може, докласти комусь іще каші?

— Ні, спасибі, — хором відповіли слухачі, поки Булле виклав на свою тарілку залишки білої слизької речовини.

— На летючих собак оголосили полювання і навіть призначили приз найкращому мисливцеві, — вів далі рудий. — Бо їх справді було

забагато. А щоб ви знали, австралійці люблять смажити гриль у саду. То вони почали розпалювати гриль увечері, а після заходу сонця просто стріляли в небо, і бум! — ось вам на грилі свіжий собачий стейк. Вони люблять їсти псів з хлібом, гірчицею і кетчупом. Дідусь казав, що так і з'явилася назва «хот-дог». До речі, про кетчуп...

Булле вийняв з кишені пляшечку з карамельним соусом і подивився на кашу.

— Погана ідея, — зауважила Ліса.

— Згоден, — хлопчик кивнув і сховав соус. — У кожному разі, дідусь навмисно поїхав до Австралії, щоб написати про летючих собак у «ТЯВНХЗ».

— «ТЯВНХЗ»? — здивувалася Жульєтт.

— «Тварини, яких ви не хочете зустріти», — в один глос пояснили Ліса й доктор Проктор.

— А одного вечора, коли дідуся запросили на гриль, з неба впало щось зовсім інше, — далі розповідав Булле. — Підстрілили якогось летючого цапа, з рогами й усім іншим.

Ліса насупилася:

— Булле, ти ж брешеш!

— Анітрохи! — обурився Булле.

— Гаразд, — Ліса взялася руки в боки. — Значить, ти просто зараз сходиш додому, принесеш книжку й покажеш мені того летючого козла?

— Звісно, ні.

— Ну от! Бо ти брешеш!

— Діти, діти! — спробував заспокоїти малих друзів доктор Проктор, але Булле вже заскочив на стіл.

— Його немає у книжці, бо хто ж не хоче зустріти козла з таким ніжним смачним м'ясом? — вигукнув Булле. — Навпаки, він належить

до тварин, яких усі хочуть зустріти! З нього вийде найкраща недільна печеня, яку тільки можна уявити!

— Чудово сказано, Булле! — похвалив доктор Проктор. — Настільки чудово, що ми нагороджуємо тебе правом помити посуд.

— Гм... нагороджуєте?

— Так. І не соромся спитати своєї найкращої подруги, чи не хоче вона допомогти тобі повитирати тарілки.

Булле зітхнув, заплющив очі, схилив руду голову, руки безвільно опустилися. Потім підняв голову. Розплющив одне око. Подивився на Лісу:

— Лісо...

— Добре! — Ліса роздратовано зірвала серветку, заправлену за комір. — Допоможу!

Почала збирати тарілки.

Булле зіскочив зі столу, підбіг до неї і міцно обняв свою найкращу подругу:

— Ти така хороша, Лісо!

— Так, і ти завше цим користуєшся! — Ліса лягнула його по голові, але не сильно, і легенько усміхнулася. Бо якщо казати чесно, — а Ліса завжди казала чесно, — то вона лише кілька речей любила більше за карамельний пудинг, і одна з них — Булле.

Діти мили посуд, а Жульєтт і доктор Проктор тим часом пили каву біля кухонного столу й тихенько підспівували під музику з радіо. Ліса сказала, що хотіла б отримати в подарунок на Різдво кращий світ, де бідним дітям жилося б хоч трохи легше. Вона не бачила, як Булле в неї за спиною почав кривитися і позіхати. Він сам бажав отримати трохи часомила, щоб злітати до Парижа 1922 року й відвідати виступ чарівних танцюристок канкану в кабаре «Мулен Руж».

— Та-а-ак люблю дивитися, як танцюють канкан!.. — замріяно протягнув Булле з заплющеними очима, не бачачи, як Ліса показує

йому язика й прилаштовує до рудої голови ріжки з двох пальців.

Раптом усі замовкли, бо з радіо почулося ім'я доктора Проктора.

— Віктор Проктор дарує цю пісню своїй коханій Жульєтт Маргарин і бажає всім жителям Гарматної вулиці, включно з Лісою та Булле, щасливого Різдва.

Залунала мелодія акордеона, і якась дама заспівала французькою.

— Едіт Піаф! — засміялася радісно Жульєтт.

— Про що вона співає? — спитала Ліса.

— Про дещо дуже романтичне, а посередині трошки сумне, — відповіла Жульєтт. — Але слухай, ось зараз уже буде весело.

Доктор Проктор повів Жульєтт до танцю, тож Ліса спитала Булле, чи не хотів би й він потанцювати. Той сказав, що не проти, тільки якщо танцюватимуть канкан. Друзі стали одне біля одного й почали якомога вище задирати ноги поперед себе, голосно викрикуючи: «Канкан!»

— СПЕЦІАЛЬНИЙ ПОЗАЧЕРГОВИЙ ВИПУСК НОВИН!
СЬОГОДНІ КОРОЛЬ ПРОДАВ РІЗДВО ПАНОВІ ТРАНЕ!

Голос диктора з радіо почувся так несподівано, а новина була така страшна, що професор і Жульєтт застигли в піруеті, а Булле й Ліса повалилися назад, мало не вкрившись ногами.

— ПАН ТРАНЕ ІНФОРМУЄ, ЩО З ЦІЄЇ МИТІ СВЯТКУВАТИ РІЗДВО ЗАБОРОНЕНО ВСІМ, ХТО НЕ ПРИДБАЄ ПОДАРУНКІВ В ОДНОМУ З УНІВЕРМАГІВ ПАНА ТРАНЕ НА СУМУ НЕ МЕНШЕ ДЕСЯТИ ТИСЯЧ КРОН.

Досі п'ять днів до Святвечора

ЛІСА й БУЛЛЕ вискочили з синього будиночка на краю Гарматної вулиці й погнали до хвіртки. На ганку одного з будинків хор діток співав «Щасливого Різдва», а пані Мадсен диригувала, як і завжди в Святвечір. В саду біля сусіднього будинку чоловік заліз на драбину й прикрашав яблуню: начепив на вершечок Вифлеємську зірку й розвішував миготливі гірлянди й різнобарвні скляні кулі.

— Пливіт, Булле й Лісо! — озвалася маленька дівчинка в шапці різдвяного гнома. Вона сиділа на санках посеред вулиці, задерши голову, щоб бачити з-під шапки. — Ліздвяний гном сколо плийде?

— Через сто дві години, — кинув Булле. — Треба просто почати лічити.

— Один, два, тли, цотили...

Ліса й Булле зупинилися перед ворітьми будинків номер чотирнадцять і п'ятнадцять.

— Булле... Думаєш, Різдва справді може не бути?

— Дурниці! — відбив малий. — Роззирнися — усе ж точно так, як має бути перед Різдром.

— Але...

— Ходімо спати, Лісо. А завтра прокинемося і побачимо, що це був лише сон.

— Жахливий сон.

— Гірший, ніж кошмар, у якому за тобою женеться монстр, ти намагаєшся утекти й потрапляєш у трясовину.

— Ти обіцяєш?

— Що прокинемося і все буде добре? Не сумнівайся. Мені снилися і значно гірші сни, ніж той, що сниться зараз. А сьогодні я зіграю для тебе «Тисячі різдвяних вогників».

— Добре.

Діти побігли до своїх будинків: Ліса до червоного, а Булле — до жовтого.

— Хіба це не жахливо? — спитала Лісіна мама, яка сиділа в кріслі й в'язала, коли дочка зайшла до вітальні.

— Кошмар! — буркнув комендант. Він саме розвалився на своєму кріслі з відкинутою спинкою й увімкнув гучніше звук в телевізорі. На екрані саме з'явилася репортерка. Дивлячись просто в камеру, вона оповідала:

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ